

تو با خدای خویش در انداز کار و دل خوش دار

دانشگاه تهران
پردیس هنرهای زیبا
دانشکده معماری

معماری و محیط طبیعی،

کاربست رویکرد اکولوژیک در تحلیل تعامل انسان و طبیعت در محیط
انسان ساخت

استاد راهنما: دکتر سید حسین بحرینی

استاد مشاور: دکتر علیرضا عینی فر

نگارش: گلرخ دانشگر مقدم

پایان نامه جهت دریافت درجه دکتری در رشته معماری

اسفند ماه ۱۳۸۹ خورشیدی

گواهی دفاع از رساله دکتری

شماره:
تاریخ:
پیوست:

پروفسور
پدیده‌ها
پدیده‌ها

دانشکده هنرهای زیبا

University of Tehran
University College
of Fine Arts
School of Architecture
تهران، خیابان انقلاب
دانشگاه تهران
پردیس هنرهای زیبا
finearts@ut.ac.ir
مندوق پستی:
۱۴۱۵۵ - ۶۴۵۸
تلفن: ۶۶۴۰۹۶۹۶
دورنگار: ۶۶۹۷۲۰۸۳

به نام خدا
دانشگاه تهران

پردیس هنرهای زیبا
دانشکده معماری

گواهی دفاع از رساله دکتری

هئیت داوران رساله دکتری خانم گلرخ دانشگرمقدم در رشته: معماری گرایش: معماری با عنوان: "معماری و محیط طبیعی، کاربست رویکرد اکولوژیک در تحلیل تعامل انسان و طبیعت در محیط انسان ساخت" را در تاریخ ۸۹/۱۲/۲۱ با درجه عالی ارزیابی نمود.

ردیف	مشخصات هیات داوران	نام خانوادگی	مرتبه دانشگاهی	دانشگاه یا موسسه	امضاء
۱	استاد راهنما:	دکتر سید حسین بحرینی	استاد	پردیس هنرهای زیبا	
۲	استاد مشاور:	دکتر علیرضا عینی‌فر	دانشیار	پردیس هنرهای زیبا	
۳	استاد مدعو خارجی:	دکتر علی غفاری	استاد	دانشگاه شهیدبهشتی	
۴	استاد مدعو خارجی:	دکتر عبدالهادی دانشپور	دانشیار	دانشگاه علم و صنعت	
۵	استاد مدعو داخلی:	دکتر عیسی حجت	دانشیار	پردیس هنرهای زیبا	
۶	استاد مدعو داخلی:	دکتر غلامرضا اکرمی	استادیار	پردیس هنرهای زیبا	
۷	معاون یا نماینده معاون تحصیلات تکمیلی دانشکده	دکتر سید امیر سعید محمودی	استادیار	پردیس هنرهای زیبا	

تذکر: این برگه پس از تکمیل توسط هیات داوران در نخستین صفحه پایان نامه درج می گردد.

مشخصات رساله

دانشگرمقدم، گلرخ-۱۳۵۴

عنوان رساله: "معماری و محیط طبیعی، کاربری و رویکرد اکولوژیک در تحلیل تعامل انسان و طبیعت در محیط انسان ساخت" / رساله برای دریافت درجه دکتری در رشته معماری، دانشگاه تهران، پردیس هنرهای زیبا، دانشکده معماری، ۱۳۸۹

اقرارنامه

"اینجانب گلرخ دانشگرمقدم متعهد می‌شوم که تمامی بخش‌های این رساله نتیجه کار پژوهشی اینجانب است. دستاوردهای پژوهشی دیگران مانند نقل-قول‌ها، اسناد یا مدارک تصویری که در این رساله منعکس شده‌اند، مطابق مقررات ارجاع، با ذکر مأخذ کامل و نیز در کتاب‌نامه رساله ذکر گشته‌اند. این رساله پیش از این برای کسب هیچ مدرک هم‌سطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورتی که خلاف موارد فوق (در هر زمان) اثبات شود، مسئولیت آن برعهده اینجانب خواهد بود و مدرک تحصیلی صادرشده توسط دانشگاه از اعتبار ساقط خواهد شد."

تمامی حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به نگارنده و پردیس هنرهای زیبای دانشگاه تهران می‌باشد.

گلرخ دانشگرمقدم

امضاء

به پدر و مادر مهربانم، که پاسخی است هرچند اندک به مهر و لطفشان.

به همسر خوبم، امیررضا شریفی، که همواره همراهی اش دلگرمی بخشم بوده است.

چکیده

این رساله در پی آن است که بر اساس نظریات انسان و محیط به تحلیل و بررسی رابطه انسان، معماری و محیط طبیعی بپردازد و سعی دارد این امر را به صورت تحقیقی سازمان یافته با طراحی رویکردی اکولوژیک و مبتنی بر پارادایم روانشناسی محیط محقق سازد. این حوزه دامنه گسترده ای از جنبه های مربوط به محیط اجتماعی و فیزیکی را در بر می گیرد که بنا بر هدف رساله مورد کاوش قرار گرفته اند. از آنجا که طرح دیدگاه اکولوژی جامع به منظور تبیین رابطه انسان - محیط، آگاهی های جدید اکولوژیکی و زمینه هایی ویژه را فراهم نموده است، بستر مناسبی ایجاد گشته تا با انگاشت محیط به مثابه سامانه ای اکولوژیک زمینه ای مناسب برای کاوش تعاملات انسان، محیط طبیعی و محیط انسان ساخت ایجاد شود. هدف تحقیق بر این فرضیه استوار است که در محیط انسان ساخت، ادراک و تجربه محیط طبیعی و تعامل با محیط طبیعی بر اساس رویکردی نظام مند حاصل می آید که مبانی آنرا مؤلفه هایی نظام دهنده تشکیل می دهند. این مؤلفه ها بر اساس مفاهیم بنیادین تعامل محیط طبیعی و محیط انسان ساخت، همچون سنجه هایی بر مواجهه معماری و محیط طبیعی دلالت می نمایند. تبیین این رویکرد و نظریه تحقیق با روشی کیفی صورت گرفته که مبتنی بر دیدگاه اکولوژی جامع پی ریزی شده است و بستر طبیعی، معماری یا محیط انسان ساخت و محیط تعاملات انسانی سه وجه اصلی تحقیق به شمار می روند. در فصل نخست رویکردهای معاصر در معماری با محوریت اکولوژی مورد بحث قرار گرفته و پس از آن مفهوم اکولوژی و تحولات مبتنی بر تغییر نگرشها نسبت به محیط در حوزه طراحی محیط انسان ساخت و در بستر مطالعات محیط و رفتار مورد تحلیل قرار گرفته است. در انتهای این فصل دلالتهای تحقیق در راستای طرح رویکرد اکولوژیک مطرح شده است. در فصل دوم به تحلیل شیوه زندگی و مکان زندگی و ارتباط آن با تعاملات انسان، محیط طبیعی و محیط انسان ساخت پرداخته شده و ضرورت دستیابی به فهمی کامل از تعاملات سازمان فضایی و فعالیتها مبتنی بر ملاحظه شیوه زندگی در مکان زندگی مطرح می گردد. در فصل سوم به ارائه چارچوب رویکرد اکولوژیک تحقیق پرداخته می شود و وجوه اصلی طرح ریزی رویکرد اکولوژیک تدقیق می گردد. در فصل چهارم روش شناسی تحقیق به طرح چارچوب نظری نهایی تحقیق می پردازد و مؤلفه های نظام دهنده تعامل اکولوژیک معماری و محیط طبیعی در قالب شاخصه هایی تحلیل گر به منظور تبیین نظریه در مطالعات موردی تدقیق می گردند. در فصل پنجم مطالعه نمونه های موردی مبتنی بر چارچوب نظری تحقیق با تدابیر مطالعه و مشاهده عمیق، مصاحبه ها و طراحی و توزیع پرسشنامه ها با رویکرد کیفی انجام شده است. پس از توضیح چگونگی انتخاب نمونه ها و هدف از انتخاب نمونه های نهایی در این فصل به تحلیلهای عمیق نمونه ها پرداخته شده است. تحلیل و تفاسیر نمونه های موردی سهم عمده ای در تدقیق چارچوب نظری تحقیق داشته اند. علاوه بر این، مطالعه نمونه های موردی یافته هایی کمی نیز در برداشته است که در راستای تایید نتایج رویکرد کیفی اثر بخش می باشند. نتایج بدست آمده نشان می دهد که بر اساس رویکرد اکولوژیک به منظور ایجاد تعامل مناسب بین انسان به عنوان کاربران محیط ساخته شده یا فضای معماری، محیط طبیعی و محیط انسان ساخت تعادل بین سه سامانه فیزیکی - فضایی، جمعی - رفتاری و ادراکی - دریافتی ضروری است و این سه سامانه بر اساس مورد ملاحظه قرار دادن شیوه زندگی به تعادل می رسند. این ملاحظه، مستلزم در نظر داشتن شاخصه های هر مؤلفه در طراحی فضای معماری به مثابه فضای زندگی انسان است.

واژه های کلیدی: اکولوژی، محیط طبیعی، محیط انسان ساخت، تعامل معماری و طبیعت

تقدیر و تشکر

شکر و سپاس از پروردگار بی همتا که انگیزه و علاقه نسبت به این موضوع و امکان انجام این پژوهش را برای من فراهم نمود.

انجام این پژوهش موجب دریافت تجارب گرانقدری شد که بی تردید در این راه رهنمودهای اساتید بزرگوار بسیار موثر بوده است. این رساله بیش از هر چیز مرهون حمایتها و رهنمودهای استاد راهنمای محترم، آقای دکتر سید حسین بحرینی بوده است که در طی مراحل مختلف انجام این رساله از مرحله طرح تحقیق مقدماتی تا اتمام آن، از راه دور و نزدیک، دلسوزانه و بزرگووارانه همواره معلم، پشتیبان و راهنمای من بوده‌اند و از ایشان صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم. همچنین از استاد مشاور گرامی آقای دکتر علیرضا عینی فر به سبب رهنمودهای ارزشمندشان و دقت نظر در مباحث طرح شده در پیشبرد این رساله تشکر و قدردانی می‌نمایم. همچنین لازم است از اساتید گرامی آقایان دکتر عیسی حجت و دکتر غلامرضا اکرمی که با حضور در جلسات سمینارهای مربوط به رساله با راهنمایی‌های خود بر شکل‌گیری این رساله تاثیر گذاشته‌اند، قدردانی نمایم. علاوه بر این از اساتید دروس و سلسله مباحث طرح شده در دوره دکتری معماری دانشگاه تهران، آقایان دکتر غلامرضا اعوانی، دکتر محمود گلابچی، دکتر داراب دیبا، دکتر مهدی حجت، دکتر سیمون آیوازیان، دکتر عباسعلی ایزدی و دکتر مظاهریان تشکر و قدردانی می‌نمایم.

همچنین از همراهی دوستان دوره دکتری معماری بویژه خانمها مریم اختیاری و سیده ندا قاضی زاده تشکر می‌نمایم. علاوه بر این از همکاری کارمندان محترم کتابخانه پردیس هنرهای زیبا و کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، کتابخانه دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان و کتابخانه دانشگاه ETH زوریخ تشکر و قدردانی می‌نمایم. در این مدت توفیق تدریس در دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان، دانشگاه بوعلی سینا همدان و دانشگاه تهران امکان تفکر و بسط این پژوهش را افزایش داده است. از اینرو از دانشجویان مشتاقی که موجب این امر شده‌اند تشکر می‌نمایم.

فهرست مطالب

۲	الف- مقدمه
۳	الف-۱ ضرورت تحقیق
۶	ب- طرح بندی تحقیق
۶	ب-۱ هدف تحقیق
۷	ب-۲ تعریف مفاهیم اصلی
۱۰	ب-۳ پرسشهای تحقیق
۱۲	ب-۴ فرضیه
۱۳	ج- روش تحقیق- راهکارها و تدابیر
۱۴	ج-۱ جایگاه تحقیق در مدل مفهومی مبانی نظری معماری
۱۵	ج-۲ مدل تحقیق
۱۶	د- دستاوردهای تحقیق
۱۸	د-۱ اضافه شدن به ادبیات موضوع
۱۸	د-۲ دلالتهای کاربردی تحقیق
۱۹	ه- نمودار ساختار تحقیق
۲۰	فصل اول
۲۱	۱. بررسی رویکردهای اکولوژی محور
۲۱	۱-۱. مقدمه
۲۵	۲-۱. بررسی نظریات معاصر با محوریت محیط و اکولوژی طبیعی
۳۴	۳-۱. معماری، دیدگاه جامعه شناسی و شکل گیری اکولوژی انسانی
۴۰	۴-۱. اکولوژی؛ بررسی فرگشت دیدگاههای اکولوژیک و تاثیر آن بر دیدگاه های معماری و محیط انسان ساخت
۴۰	۴-۱-۱. دگرگونی و تحول؛ ایجاد بینش جدید اکولوژیک
۴۱	۴-۱-۱-۱. تفکر اکولوژیک در زیست شناسی
۴۱	۴-۱-۱-۲. تفکر اکولوژیک در جامعه شناسی و انسان شناسی
۴۱	۴-۱-۱-۳. تفکر اکولوژیک در روانشناسی محیط
۴۳	۴-۱-۵. اکولوژی جامع؛ تغییر نگرش به انسان/جامعیت مفهوم اکولوژی
۴۴	۴-۱-۵-۱. جنبش اکولوژی سطحی
۴۴	۴-۱-۵-۲. جنبش اکولوژی جامع
۴۵	۴-۱-۵-۲-۱. رضایتمندی
۴۶	۴-۱-۵-۲-۲. تعادل زیست محوری
۴۸	۴-۱-۵-۳. اصول پایه نگرش اکولوژی جامع
۵۰	۴-۱-۶. مطالعات انسان - محیط بر مبنای رویکرد جامع اکولوژیک
۵۰	۴-۱-۶-۱. انگاشت محیط و فرگشت نگرشهای معطوف به آن
۵۲	۴-۱-۷. تعامل انسان و محیط انسان ساخت بر مبنای مطالعات محیط و رفتار
۵۸	۴-۱-۸. نظریه مکان رفتاری
۶۲	۴-۱-۹. انگاشت سامانه ای محیط در بستر مطالعات محیط و رفتار
۱	ا

۶۳	۱-۹-۱. محیط به مثابه سامانه ای اکولوژیک
۶۷	۱-۱۰-۱. جمع بندی
۶۹	فصل دوم
۷۰	۲. ارتباط بستر اکولوژیک، عملکردها، تجارب و ارزشهای محیط با کیفیت زندگی
۷۰	۱-۲. مقدمه
۷۱	۲-۲. اهمیت پرداختن به شیوه زندگی در مطالعه محیط انسان ساخت
۷۵	۲-۳. کیفیت محیط/کیفیت زندگی
۷۸	۲-۳-۱. مکان زندگی
۸۱	۲-۳-۲. ملاحظه مکان در بستر رویکرد اکولوژیک در تحلیل محیط انسان ساخت
۸۳	۲-۳-۱. عناصر نظام بخش مکان
۸۶	۲-۴. بازنمایی فضای جمعی/اجتماعی؛ ادراک فضا بر اساس چارچوب سه گانه لوفور در کاربرد
۸۸	۲-۴-۱. چارچوب مفهومی لوفور به مثابه ابزار تحلیل گر محیط
۹۲	۲-۵. جمع بندی
۹۳	فصل سوم
۹۴	۳. ارائه چارچوب رویکرد اکولوژیک بر مبنای ادبیات موضوع
۹۴	۳-۱. مقدمه
۹۵	۳-۲. بررسی زیرساخت ارائه چارچوب تحقیق از دو منظر روانشناسی اکولوژیک و پدیدارشناسی
۹۸	۳-۳. مطالعات فضایی
۱۰۲	۳-۴. نقش راهبری فعالیت ها در فضاها
۱۰۳	۳-۵. نقش متغیرهای جمعی در محیط؛ محیط به مثابه سامانه ای جمعی
۱۰۵	۳-۶. ادراک، تجربه و دریافت محیط (نقش محوری دریافت و ادراک در تحلیل سازوکارهای فضا- رفتار)
۱۰۸	۳-۶-۱. ادراک در محیط انسان ساخت
۱۱۳	۳-۶-۲. جمع بندی
۱۱۵	فصل چهارم
۱۱۶	۴. روش شناسی تحقیق، تحلیل سامانه اولیه ارائه شده در رویکرد اکولوژیک تعامل معماری و محیط طبیعی
۱۱۶	۴-۱. مقدمه
۱۱۷	۴-۲. رویکرد کاربردی اکولوژیک
۱۱۸	۴-۳. چارچوب نظری تحقیق: محیط به مثابه سامانه ای اکولوژیک، معماری به مثابه سامانه ای فضایی
۱۲۴	۴-۳-۱. عملیاتی نمودن متغیرها
۱۲۵	۴-۳-۱-۱. پی گیری رویکرد تبیین شاخصه های تحلیل گر در مطالعات مشابه در حوزه روش شناختی تحقیق
۱۲۶	۴-۳-۲. شاخصه های تحلیل گر جهت تبیین نظریه در نمونه های موردی
۱۲۸	۴-۳-۳. جمع بندی

۱۲۹	فصل پنجم
۱۳۰	۵. مطالعه موردی
۱۳۰	۱-۵. مقدمه
۱۳۱	۲-۵. مرحله نخست؛ مطالعه پایه به منظور انتخاب هدفمند نمونه های موردی
۱۳۲	۱-۲-۵. معیار انتخاب؛ مدت سکونت
۱۳۳	۲-۲-۵. معیار انتخاب؛ عرصه بندی کالبدی- فضایی
۱۳۴	۳-۲-۵. معیار انتخاب؛ موقعیت جغرافیایی در شهر
۱۳۴	۴-۲-۵. معیار کنترلی؛ در نظر داشتن ایجابات انتخاب محل سکونت: سکونت بر اساس ضرورت و سکونت هدفمند و انتخابی
۱۳۴	۵-۲-۵. معیار کنترلی؛ امکان برقراری ارتباط محقق با ساکنین، انجام تحلیل های فضایی و مطالعات عمیق
۱۳۵	۶-۲-۵. نمونه های نهایی مطالعه
۱۴۵	۳-۵. تحلیل نمونه های موردی، تدابیر تحقیق
۱۵۱	۴-۵. تحلیل و تفسیر نتایج مطالعات موردی
۱۵۲	۱-۴-۵. تحلیل برهمکنش سامانه های رویکرد اکولوژیک
۲۱۱	۲-۴-۵. یافته های تکمیلی مطالعه نمونه های موردی
۲۱۷	نتیجه گیری و تدقیق چارچوب تحقیق
۲۱۷	مقدمه
۲۱۷	نتایج
۲۲۱	چارچوب نظری نهایی رویکرد اکولوژیک در تحلیل تعامل انسان و طبیعت در محیط انسان ساخت
۲۲۲	محدودیت های تحقیق
۲۲۳	پیشنهاد برای تحقیق های آینده
۲۲۴	منابع
۲۳۹	پیوست شماره ۱
۲۴۸	پیوست شماره ۲
۲۵۳	پیوست شماره ۳
۲۵۷	پیوست شماره ۴
۲۶۰	واژه نامه انگلیسی به فارسی

فهرست شکلها

- شکل ۱ سه جنبه اصلی چارچوب تحقیق به ترتیب از راست: محیط انسان ساخت، محیط طبیعی و محیط تعاملات انسانی که هر حوزه برخوردار از سطوح مختلفی است..... ۹
- شکل ۲ بستر طبیعی در برگرفته تعاملات معماری و محیط تعاملات انسانی..... ۱۰
- شکل ۳ معماری دربرگیرنده و متأثر از تعاملات انسانی و بستر طبیعی..... ۱۰
- شکل ۴ محیط تعاملات انسانی در برگیرنده و متأثر از برخورد معماری و محیط طبیعی..... ۱۰
- شکل ۵ کلیات مراحل تحقیق..... ۱۶
- شکل ۶ نمودار ساختار تحقیق..... ۱۹
- شکل ۷ (راست) یکپارچگی و امتزاج تعاملات محیط طبیعی و معماری دوران پیش از مدرن..... ۲۲
- شکل ۸ (چپ) انفکاک و دسته بندی تعاملات محیط طبیعی و محیط ساخته شده دوران مدرن..... ۲۲
- شکل ۹ نمودار دامنه مطالعات محیط و رفتار، هم پوشانی حوزه های مختلف علوم انسانی و حوزه های طراحی محیط انسان ساخت..... ۵۵
- شکل ۱۰ نمودار فرایند چرخشی مطالعات محیط و رفتار و محیط انسان ساخت..... ۵۶
- شکل ۱۱ مدل رابطه اجزاء یک مکان رفتاری..... ۵۹
- شکل ۱۲ خرد کردن مفاهیم مختلف شیوه زندگی و مرتبط نمودن تعابیر آن با محیط ساخته شده..... ۷۵
- شکل ۱۳ ارتباط بستر اکولوژیک و عملکردها با تجارب و ارزشهای محیط و کیفیت زندگی..... ۷۷
- شکل ۱۴ نمودار کانتار از رابطه مؤلفه های تشکیل دهنده حس مکان..... ۸۴
- شکل ۱۵ مدل کلی مکان به مثابه محل تلاقی نیروهایی که بر فعالیتهای انسان موثر می باشند..... ۸۵
- شکل ۱۶ نمودار (مدل) نیت برای تحلیل رابطه بین مردم و محیط انسان ساخت..... ۸۵
- شکل ۱۷ مدل انگیزشی واکنشهای رفتاری به محیط طبیعی..... ۱۱۱
- شکل ۱۸ مدل بازخوردها و واکنشهای رفتاری در تبیین رابطه کاربران و محیط انسان ساخت..... ۱۱۲
- شکل ۱۹ نمودار فرایند ادراک در محیط ساخته شده بر اساس منابع انگیزش در محیط..... ۱۱۳
- شکل ۲۰ نمودار ساختار ارتباطی مراحل تحقیق در شکل گیری چارچوب نظری رساله..... ۱۲۰
- شکل ۲۱ طرح اولیه چارچوب نظری تحقیق: معماری به مثابه سامانه ای فضایی..... ۱۲۱
- شکل ۲۲ نمودار اولیه چارچوب نظری تحقیق..... ۱۲۲
- شکل ۲۳ نمودار چارچوب نظری تحقیق..... ۱۲۳
- شکل ۲۴ ساختار شکلی روش شناسی تحقیق..... ۱۲۶
- شکل ۲۵ ساختار کنترل معیار عرصه بندی کالبدی- فضایی به منظور انتخاب نمونه های مطالعاتی نهایی..... ۱۳۳
- شکل ۲۶ نمودار روند انتخاب نمونه های موردی نهایی بر اساس مطالعه پایه..... ۱۳۵
- شکل ۲۷ نمودار پراکنش داده ها و وضعیت همبستگی آنها براساس خط رگرسیون..... ۲۱۳
- شکل ۲۸ نمودار وضعیت هر یک از مؤلفه های اصلی تحقیق بر حسب فضاهاى باز-نیمه باز و فضاهاى بسته نمونه های مورد مطالعه..... ۲۱۴
- شکل ۲۹ نمودار چارچوب نظری نهایی تحقیق..... ۲۱۹

فهرست جداول

جدول ۱	مروری بر دیدگاههای مطرح تعامل انسان، محیط طبیعی و محیط انسان ساخت	۳۸
جدول ۲	خلاصه تفاوت دیدگاه کلاسیک و دیدگاه اکولوژی جامع نسبت به محیط	۴۹
جدول ۳	نظریات عمده و اصلی محیط و رفتار	۵۷
جدول ۴	چارچوب سه گانه لوفور	۸۷
جدول ۵	رابطه مفاهیم سه گانه لوفور با چارچوبهای مرتبط به مثابه رده بندیهای تحلیلی	۸۹
جدول ۶	مشخصه های دو رویکرد پدیدارشناسی و روانشناسی اکولوژیک به منظور کاربری در تعاملات انسان و محیط انسان ساخت	۹۸
جدول ۷	متغیرهای تحلیل گر مؤلفه های چارچوب نظری	۱۲۷
جدول ۸	اطلاعات مربوط به نمونه های مورد مطالعه	۱۳۷
جدول ۹	سنجه های تحلیل گر مؤلفه جمعی - رفتاری به منظور بررسی مؤلفه های رویکرد اکولوژیک در نمونه های موردی	۱۴۸
جدول ۱۰	سنجه های تحلیل گر مؤلفه کالبد - فضایی به منظور بررسی مؤلفه های رویکرد اکولوژیک در نمونه های موردی	۱۴۹
جدول ۱۱	سنجه های تحلیل گر مؤلفه کالبد - فضایی به منظور بررسی مؤلفه های رویکرد اکولوژیک در نمونه های موردی	۱۵۰
جدول ۱۲	تحلیل نتایج حاصل از بررسی مطالعه مؤلفه جمعی - رفتاری رویکرد اکولوژیک در نمونه های موردی	۱۷۹
جدول ۱۳	تحلیل نتایج حاصل از بررسی مطالعه مؤلفه فیزیکی - فضایی رویکرد اکولوژیک در نمونه های موردی	۱۸۹
جدول ۱۴	تحلیل نتایج حاصل از بررسی مطالعه مؤلفه دریافتی - ادراکی رویکرد اکولوژیک در نمونه های موردی	۲۰۴
جدول ۱۵	گزارش آمار توصیفی داده ها	۲۱۲
جدول ۱۶	گزارش آمار استنباطی	۲۱۳

فهرست تصاویر

- تصویر ۱ تصاویر خانه کمربند سبز، ۱۹۴۵، رالف راپسن..... ۲۳
- تصویر ۲ خانه دریک، ۷-۱۹۴۵، گوردون دریک..... ۲۳
- تصویر ۳ ایده تلفیق درون و برون، دیویدسن..... ۲۳
- تصویر ۴ خانه بیلی، ۱۹۴۷، ریچارد نوترا..... ۲۳
- تصویر ۵ فضای بیرون (طبیعی) در درون یا فضای درون در برون؟..... ۲۴
- تصویر ۶ روند تغییرات ابنیه مسکونی در طول زمان و گونه های غالب معماری مسکونی معاصر..... ۱۳۲
- تصویر ۷ تصویر هوایی شهر همدان و گستره نمونه های موردی..... ۱۳۶
- تصویر ۸ نقشه موقعیت جغرافیایی نمونه ها در شهر همدان..... ۱۳۶
- تصویر ۹: فضای باز (حیاط) نمونه شماره (UH04)..... ۱۵۴
- تصویر ۱۰: فضای باز (حیاط) نمونه شماره (UH02)..... ۱۵۴
- تصویر ۱۱ همجواری فضای آشپزخانه با دیگر فضاها (UH04)..... ۱۵۶
- تصویر ۱۲ اولویت بندی در فضاهای فعالیت با فضاهایی است که امکان نظاره محیط بیرون را امکانپذیر می سازند (H04)..... ۱۵۷
- تصویر ۱۳ اولویت بندی در فضاهای فعالیت با فضاهایی است که امکان نظاره محیط بیرون را امکانپذیر می سازند (H04)..... ۱۵۸
- تصویر ۱۴ قرار گرفتن در سایه و امکان دید به بیرون فضایی مناسب بوجود آورده است (H02)..... ۱۵۹
- تصویر ۱۵ نشیمن نمونه شماره (A07) فضای مورد علاقه فعالیت ساکنین است و بهره گیری از چوب در فرش کف ادراک مناسبی در فضا بوجود آورده است..... ۱۵۹
- تصویر ۱۶ آشنان در نشیمن نمونه شماره (H02)..... ۱۶۰
- تصویر ۱۷: ورودی نمونه شماره (H07)..... ۱۶۰
- تصویر ۱۸ فضای داخلی نمونه مطالعاتی (H01) دیوارپوشهای مصنوعی با بافت سنگ بر روی ستونها اجرا شده است..... ۱۶۱
- تصویر ۱۹ نمونه مطالعاتی (UH02) بکارگیری سطوح رنگی شیشه ای علاوه بر ایجاد جذابیت بصری در فضای فعالیت، موجب تداعی معانی در محیط شده است..... ۱۶۱
- تصویر ۲۰ وجود آب نما و ایجاد کانونهای فعالیت در فضای باز جمعی در نمونه های مطالعاتی (A05, A06, A07, A08, A09, A10)..... ۱۶۲
- تصویر ۲۱ حفاظ پنجره ها موجب تقویت ایمنی و ایجاد حس امنیت در محیط و تقلیل تجربه مستقیم محیط طبیعی در فضای نشیمن گشته اند. (H02)..... ۱۶۴
- تصویر ۲۲ ورودی نمونه مطالعاتی (A07)..... ۱۶۵
- تصویر ۲۳ ارتباط مستقیم فضاهای فعالیت با فضای بیرونی (H03)..... ۱۶۶
- تصویر ۲۴ نظام فضایی آشپزخانه فضایی مناسب برای فعالیت فراهم کرده است (A07)..... ۱۶۷
- تصویر ۲۵ نمونه مطالعاتی (H05)، فضای باز به عنوان فضای جمعی خانواده از خلوت و محرمانگی برخوردار است..... ۱۶۸
- تصویر ۲۶ نمونه مطالعاتی (H01)، از فضا با امکان بهره گیری از محیط طبیعی و در همجواری مناسب با دیگر فضاها استفاده نمی شود..... ۱۷۲
- تصویر ۲۷ نمونه مطالعاتی (H05)، از فضا با امکان بهره گیری از محیط طبیعی و در همجواری مناسب با دیگر فضاها استفاده نمی شود..... ۱۷۳
- تصویر ۲۸ ادراک طبیعت و عناصر طبیعی در فضای داخلی علیرغم ارتباط بیواسطه با محیط طبیعی. نمونه مطالعاتی (H07)..... ۱۷۷

طرح تحقیق

الف - مقدمه

ادراک و تجربه طبیعت در معماری بیش از هر چیز معطوف به امری کیفی است. بدون شک در کیفیت این تجربه متغیرهایی متعدد و مؤلفه‌هایی گوناگون دخیل می‌باشند که برهمکنش آنها بر تجربه حاصل دلالت می‌نماید. بنیان ادراک نسبت و رابطه میان معماری و طبیعت و کیفیت چنین تعاملی نیز تماماً برخاسته از تعامل این مؤلفه‌ها می‌باشد.

آنچه که امروز نمود رابطه معماری و طبیعت است بیش از هر چیز تقلیل یافته به انگاره ای مادی است که رابطه بن مایه ای معماری و طبیعت را فراهم نمی‌آورد و پرسش‌های آغازین این نوشتار را بنیان می‌نهد:

«چگونه معماری می‌تواند به تعاملی جامع با طبیعت دست یازد؟»

«ناکارآمدی بسیاری از رویکردهای موجود طراحی محیط انسان ساخت در تعامل با محیط طبیعی متأثر از چه عواملی است؟» و...

چنین پرسش‌هایی مقدمات این نوشتار را فراهم آورده‌اند.

بطور کلی تحقیق‌های سازمان یافته‌اندکی در رابطه با تعامل محیط ساخته شده با محیط طبیعی و عناصر طبیعی وجود دارد. بسیاری از نظریه پردازان اعتقاد به لزوم تماس با طبیعت و تجربه آن در محیط‌های انسان ساخت دارند اما این گفته‌ها در بیشتر موارد تکیه بر بینش هنجاری نسبت به زندگی انسان داشته و کمتر بر تحقیقات سازمان یافته تکیه دارند.

بنابراین در تبیین چگونگی تعامل محیط ساخته شده با محیط طبیعی نیاز به تحقیق‌های سازمان یافته مبتنی بر چارچوب‌های قابل اتکاء نظری ضروری می‌باشد. تا زمانی که تحقیقات سازمان یافته نسبت به موضع گیریهای هنجاری معماران انجام گیرد با صراحت یا بطور ضمنی ناچار به تکیه بر نظرات هنجاری منتقدین و تفاسیر و اظهار نظرهای شخصی در رابطه با محیط ساخته شده می‌باشیم. در واقع بسته به زمان و مکان، طراحان نسبت به محیط طبیعی و چگونگی یکپارچه شدن آن با شهر یا به گفته لوکوربوزیه چگونگی سازگار شدن با محیط طبیعی را به طرق مختلفی به نمایش گذاشته‌اند (لنگ، ۱۳۸۳: ۲۵۷). این برخوردها در بیشتر موارد مبتنی بر دیدگاهها و انگاره‌هایی کلی می‌باشند و تعامل همه جانبه محیط ساخته شده و طبیعت در مقیاس طراحی معماری را بصورت تحقیقی سازمان یافته فراهم نمی‌آورند.

علاوه بر این تحقیق‌های سازمان یافته موجود نیز بطور عمده مبتنی بر رویکردهای فیزیکی رابطه معماری و محیط طبیعی بوده و در بیشتر موارد نیازها و خواستههای افراد و کاربران مورد مطالعه قرار نگرفته است.

این تحقیق سعی دارد به تحقیقی سازمان یافته درباره محیط طبیعی و تعامل آن با محیط انسان ساخت با رویکردی اکولوژیک و مبتنی بر زیرساخت روانشناسی محیط پردازد.

الف - ۱- ضرورت تحقیق

آنچه ضرورت این تحقیق را تاکید می نماید انفصال کنونی انسان، طبیعت و محیط انسان ساخت می باشد. گرچه شاید چنین پرسشی به ذهن متبادر گردد که کیفیت رابطه کنونی طبیعت و زندگی انسان تابع گزینش چنین شیوه زندگی ای است، اما این تحقیق و مطالعاتی از این دست لزوم بازنگری در تبیین رابطه انسان و طبیعت در حوزه زندگی و محیط انسان ساخت را متذکر می گردند.

سنت گرایی، توجه و احترام به طبیعت از جمله ویژگیهایی بوده است که در گذشته تعامل مناسب معماری و محیط طبیعی را میسر می ساخته است. این امر در دوران مدرن دچار چالش گردیده و با دیگرگون شدن رابطه انسان و طبیعت، رابطه معماری و طبیعت نیز استحاله یافته و دیگرگون گشته است.

چالش بنیادی این است که پرداختن انسان امروزی به محیط طبیعی و ایجاد رابطه معماری و محیط طبیعی در دوره معاصر به انگاره ای مادی تقلیل یافته که درک ابعاد وجودی انسان و تعامل همه جانبه لازم معماری و محیط طبیعی را مخدوش ساخته است، بطوریکه سهم طبیعت در زندگی امروز به پشت صحنه ای ثابت برای کنش انسان بدل شده و این شائبه را آفریده است که انسانها به لحاظ کیفی به جهان و محیط طبیعی وابسته نمی باشند. هم اکنون انسان تنها منافع مستقیم تماس خود با طبیعت را تشخیص می دهد و آنجا که اقتضای منافع ایجاب می کند درصدد بهره برداری و رابطه سلطه جویانه بر طبیعت بر می آید. در واقع رابطه انسان و محیط طبیعی تنها حوزه ای مادی و فیزیکی را در بر می گیرد و آنچنانکه باید در ایجاد برقراری تعاملی همه جانبه و پیوندی یگانه برای انسان، محیط طبیعی و محیط مصنوع بر نمی آید. آنچنانکه نوربرگ شولتز در این باره می گوید:

« دوران مدرن بحران بسیار پیچیده ای را متحمل شده است. زیست بوم تاریخی ما به سرعت تخریب شده، محیط طبیعیمان قربانی آلودگی و بهره برداری بی رویه گردیده و با موجودیت بشر صرفاً به عنوان ماده ای انسانی رفتار شده است. به طور کلی انسان دیگر بخشی از یک تمامیت معنا دار را تشکیل نمی دهد و نسبت به جهان خودش غریبه است» (نوربرگ شولتز، ۱۳۸۲: ۲۸).

بسیاری از نمودهای معماری امروز نیز فارغ از شرایط محیطی و عنایت به ایجاد رابطه شایسته معماری و محیط طبیعی طراحی می گردند در واقع « هنردر مرتبه ای جدای از مقوله اثر معماری تنها پس از ساخت بنا توسط کسانی که عنوان هنرمند را یدک می کشند، بکار گرفته می شود. این روند طراحی با روند صنعتی شدن در ساختمان سازی رخ داده است.

تغییر عمده، جدایی انسان از زمین و انفصال انسان از روند طبیعی زندگی بود. امروزه متخصصان معماری آرایش زمین یا منظر، اگر اصولاً بکار گرفته شوند یا محلی از اعراب داشته باشند تنها به سرو روی معماری لعابی بی ملاحظت می دهند» (مجتبی پور، ۱۳۷۸: ۸۶).

چالش رابطه انسان و محیط طبیعی تا بدان جا پیش رفته است که بسیاری از نظریه پردازان نیز دوام انسان در این وضعیت را در تغییر ماهیت خویش دانسته و تغییر ماهیت تعامل فعلی با طبیعت را دست نیافتنی انگاشته اند (چرمایف والکساندر، ۱۳۷۶).

به زعم آنها مواجهه بشر با محیط طبیعی آنچنان نادرست انگاشته شده که تلقی اغراق آمیزی در تغییر ماهیت انسان مورد نظر قرار گرفته است. به بیان دیگر طرح تغییر ماهیت رابطه انسان و طبیعت، توجهی همه جانبه و ضروری را نسبت به این موضع می طلبد چرا که تغییر ماهیت انسان امکان ناپذیر به نظر می رسد حال آنکه تغییر تفکر امکان پذیر است.

آنچه که امروزه در محیط زندگی بشر از طبیعت بجا مانده تنها ردیف درختانی رنجور و شمشادها یا گل‌هایی نزار است که شاخه به شاخه و بوته به بوته اصلاح شده اند و صورتی یکنواخت و «استاندارد» یافته اند. اما بواقع زندگی متشکل از کمیتها و اعداد نیست بلکه شامل نسبتها و روابطی عمیقتر می باشد که ماهیت زندگی را تشکیل می دهند، ماهیت و کیفیتی که اکنون دچار چالشی پیچیده شده است بطوریکه:

طبیعت به بعد یکنواخت جغرافیایی تنزل یافته است.

آنچه امروز در تبیین ارزشهای ماهوی رابطه زندگی انسانی با طبیعت رخ نموده و رابطه ای بن مایه ای را تبیین می نماید، به زوال گراییده و وجود و هستی سکولاریزه شده و شهری زده شده (به نقل از نصر، ۱۳۸۴)، هستی انسان را متاثر ساخته است.

اهمیت توجه به بستر طبیعی از این روست که همچنان که نوربرگ شولتز بیان می دارد: «چشم انداز مسکون دقیقاً همان حوزه عملیات معماری را تشکیل می دهد و از اینرو نیاز روزافزونی به پدیده شناسی بستر طبیعی - چونان بنیادی برای کارهای عملی در حیطه معماری - احساس می شود.» (نوربرگ شولتز ۱۳۸۱: ۸۳).

از دیگر سو طرح موضوعاتی در رابطه با حضور طبیعت در محیط انسان ساخت با عناوینی چون: «شهر سبز»، «شهر پایدار»، «شهر اکولوژیک»، «شهر، طبیعت، انسان»، «شهر به مثابه پارک»، «باغ-شهرها» و «اکولوژی شهر پیاده» مقولاتی هستند که در رابطه با اکولوژی شهری طرح گشته اند و هر یک بر دیدگاههای بازنگری و بازاندیشی تعامل طبیعت و محیط انسان ساخت تاکید می ورزند (Altman&Wohlwill, 1983:128).

در روش اتخاذ شده در این نوشتار آنچه که اهمیت یافته است - آنچنانکه که هابرماس^۱ بیان می دارد - توجه به «جهان زندگی» و نه «جهان طبیعی» است (بری، ۱۳۸۰، ص ۱۲۰). وی در توجه به طبیعت و محیط طبیعی در همه حال بر لزوم توجه به «جهان زندگی» پای می فشرده. پرداختن به «جهان زندگی» در رابطه با این نوشتار به

۱ یورگن هابرماس، زاده ۱۹۲۹ میلادی در دوسلدورف آلمان از فیلسوفان و نظریه پردازان اجتماعی معاصر است که در چارچوب سنت نظریه انتقادی کار می کند. تمرکز تحقیق های او بر روی شناخت شناسی، تجزیه و تحلیل جوامع پیشرفته صنعتی سرمایه داری و سیاست روز آلمان است. وی از منتقدین ژاک دریدا است. هابرماس، اشکال نمادین تعامل اجتماعی را به نظریه انتقادی فرانکفورت افزوده است و به خرد رهایی بخش و بهتر شدن زندگی مردم معتقد است. (ویکی پدیا)

معنای توجه داشتن به محیط طبیعی و رابطه آن با زندگی انسان و سپس برقراری نسبت و رابطه آن با محیط انسان ساخت می باشد.

اهمیت «حس زندگی» در محیط های انسان ساخت از سوی بسیاری از نظریه پردازان معماری مورد توجه قرار گرفته است. گیدنز^۱ در رابطه با این موضوع بر اهمیت پرداختن به محیط های انسان ساخت و مذاقه در چگونگی رابطه آن با طبیعت تاکید می ورزد. وی نه تنها از این بابت که محیط های انسان ساخت، محیط « زندگی» روزمره را تشکیل می دهند، بلکه به این دلیل که این محیط ها بر چگونگی تشکیل محیط طبیعی، ادراک آن و نیز عمل در برابر آن موثرند نیز آنها را مورد بررسی قرار داده است و بر لزوم بازنگری چگونگی زندگی در این محیطها تاکید می نماید(بری، ۱۳۸۰).

گولد بلات به نقل از گیدنز اشاره می نماید که شهر نشینی، واسطه ایجاد رابطه ای جدید با جهان طبیعی شده است؛ « شهرنشینی نو نقطه ای است که در آن تجربه فرهنگی دگرگون شده دنیای طبیعی به شدت هرچه تمامتر حس می شود. ... شهرنشینی امروز جایگاه مادی دگرگونی گسترده فضای طبیعی به فضایی یکسره مصنوع است» (به نقل از گولد بلات، بری، ۱۳۸۰، ص ۱۲۴)

گیدنز تاکید می نماید که یکی از پیامدهای محیطهای جدید شهری، از دست رفتن «حس زندگی» در میان « نظم طبیعی» است. وی شیوه زندگی امروزی را مورد انتقاد قرار داده و آنرا مایه انفصال انسان و طبیعت دانسته است. این نکوهش ها از جانب نظریه پردازان دیگری نیز مطرح گشته است. در این رابطه از آنجا که نمی توان محیط های انسان ساخت امروزی در مقیاس و شیوه غالب آن همچون شهرها را دگرگون نمود می توان بواسطه مذاقه در نسبت های لازم میان انسان و طبیعت چگونگی شایسته این رابطه را تبیین کرد.

نبود رابطه مناسب بین سکونتگاههای معاصر که رشدی شتابزده دارند و طبیعت در کشور ما نیز کاملاً مشهود است. به نظر میرسد شیوه سکونتگاهی گذشته، معماری را به مثابه یک توانایی در پاسخ به شیوه ی زندگی به رسمیت می شناخته و شهر نشینی معاصر کشور به مثابه شیوه ی مسلط زندگی، خانه را بدون معماری می پذیرد(حائری، ۱۳۸۸).

لویس مامفورد^۲ مورخ و جامعه شناس امریکایی نیز با طرح مفهوم انسان ارگانیک از مفهوم شهر در قالب یک مجموعه انسانی دفاع کرده و ماشینیسیم و پیامدهای آنرا در عرصه شهر نشینی مورد نکوهش قرار داد. وی بر این اعتقاد بود که می باید به سوی تاسیس محیط های ساخته شده جدیدی رفت که در آنها هماهنگی بیشتری با طبیعت وجود داشته باشد و ابعاد انسانی و سازگاری زیست محیطی و زیست بومی(اکولوژیک) بیشتری آنها را مشخص کند(فکوهی، ۱۳۸۳: ۲۰۴).

¹ Giddens, 1984

² Lewis Mumford, 1895-1990

از دیگر سو، رویکردهای گوناگون نسبت به معماری و تعامل آن با محیط طبیعی بطور عمده رویکردهایی کاربر-محور نبوده اند و نبود چنین دیدگاههای موثری در چگونگی رابطه معماری و محیط طبیعی به انجام مطالعات سازمان یافته ای در این رابطه تاکید می ورزد. بنابراین تحقیق هایی از این دست بر نوعی تعامل درونی- رفتاری انسان و محیط طبیعی تکیه دارند که از واکاوی مفاهیم انسانی و رفتاری در برابر محیط طبیعی قابل حصول و بررسی است.

مطالعه سوابق حضور طبیعت و عناصر طبیعی در محیط های انسان ساخت بیانگر این امر است که تنها توزیع فیزیکی عناصر طبیعی در ایجاد جنبه های کیفی محیط انسان ساخت بویژه حوزه معماری کافی نبوده تعامل جامع و برهمکنش همه جانبه معماری و طبیعت لوازم ویژه ای را می طلبد که در رهگذر تحقیق های سازمان یافته مبتنی بر رویکردهای رفتاری، روانشناختی و اکولوژیک حاصل می آید.

ب- طرح بندی تحقیق

این بخش به تدقیق حوزه ساختاری- نظری تحقیق می پردازد و با روشن ساختن اهداف، پرسشها و فرضیه تحقیق ساختار آنرا تبیین می نماید.

ب-۱ هدف تحقیق

در حوزه طراحی محیط زندگی ظرایف و فرازهای بسیاری نهفته است که معماران با شناخت صحیح و آگاهی و خلاقیت می توانند بستر مطلوب زندگی را که موثرترین مؤلفه در هدایت ذهن آدمیان به سوی آرامش و تفکر است بیافرینند. در عین حال که نمی توان به بازآفرینی کلی محیط زندگی دست یازید اما می توان با تدقیق مؤلفه های موثر بر چگونگی تجلی کیفی آن به نتایجی درخور و شایسته باز اندیشی مؤلفه های موثر بر آن اندیشید و راهبردهایی ارائه نمود. هدف این تحقیق نیز بر اساس چنین دیدگاهی تبیین شده است:

دستیابی به مفاهیم و راهبردهایی برای تبیین رابطه معماری و طبیعت که بر آن اساس بتوان فضا یا محیطی را تبیین نمود که چیرگی معنا و بن مایه های رابطه با طبیعت بر صور زندگی تجلی یافته در آن مطرح باشد. بر اساس چنین نظامی، رویدادهای معماری بواسطه رابطه با طبیعت غنای کیفی یافته و رابطه معماری و طبیعت بر اساس نظام انسانی- اکولوژیک و مکان- رفتاری حاکم بر آن تبیین می گردد.

در واقع با بهره گیری از دانش علوم رفتاری و روانشناسی محیط به عنوان چارچوب نظری به بررسی رابطه معماری و محیط طبیعی پرداخته می شود. همچنین متغیرها و مؤلفه های مبتنی بر پارادایم روانشناسی اکولوژیک مطالعه و بررسی شده و رویکرد معماری «خودی» نسبت به محیط طبیعی تدقیق می گردد. این رویکرد به تبیین مفاهیم نظام یافته/الگوواره تعامل معماری و محیط طبیعی می انجامد.

بطور کلی این اهداف را می توان در قالب هدف کلی زیر تبیین نمود:

تبیین مفاهیم راهبردی و نظام یافته اکولوژیک تعامل معماری و محیط طبیعی در طراحی برای تجربه مؤثر طبیعت در معماری و محیط انسان ساخت.

ب- ۲ تعریف مفاهیم اصلی

از مسائل مهم در این تحقیق تعدد آراء و دیدگاههایی است که نسبت به تبیین مفاهیم محیط، محیط طبیعی، محیط ساخته شده و اکولوژی وجود دارد. کاربردهای این واژگان در حوزه معماری گستره معنایی و مفهومی وسیعی را در بر می گیرد و در هر چارچوب و نظام نظری همچون مطالعات نظریات اجتماعی و محیط زیست، مطالعات انسان شناسی و نیز روانشناسی محیط که پارادایم حاکم بر این تحقیق است دلالتهایی ویژه دارد. علاوه بر این هر یک از این مفاهیم هنگام طرح در برابر یکدیگر نیز بار معنایی ویژه و دلالتهایی خاص می یابند. بسیاری از متفکرین به نقش طبیعت در تعالی انسان و تبیین جایگاه وی در جهان پرداخته اند و بر این حقیقت تاکید نموده اند که « همه طبیعت از خداوند سخن می گوید» (نصر، ۱۳۸۴، ۱۸).

در این تحقیق به نوع کاربرد این واژگان و دامنه کاربردی آنها پرداخته شده و دامنه کاربردی مورد نظر در این تحقیق نیز تبیین و مشخص می گردد.

در یک تعریف اولیه طبیعت چنین مطرح شده است که: « طبیعت، واقعیت جهان مادی اشیای خنثایی است که تنها بر مشاهده گر منفک و بی اعتنا آشکار می گردد.» (بری، ۱۳۸۰: ۲۲) علاوه بر این مفاهیم و تصورات بسیاری نیز در رابطه با محیط و محیط زیست وجود دارد و در بسیاری از دیدگاهها «محیط زیست» با «طبیعت» معادل دانسته می شود. مفهوم محیط معادل طبیعت در نظریات اجتماعی بدین گونه تفسیر می گردد که تمایز میان « انسانی» و « غیر انسانی»، و « طبیعی» و « انسان ساخت» را بیان نماید. بنابراین کاربرد واژه محیط طبیعی و طبیعت هر یک به تناسب گستره کاربردی این تحقیق مورد مذاقه قرار می گیرند. در بسیاری از مطالعات محیطهای زندگی، میزان «طبیعی بودن» یک موقعیت از ویژگیهای مهم در تفکیک میان محیطهای مختلف است. روانشناسان محیط وقت زیادی را صرف تعیین ویژگیهایی خاص برای محیط طبیعی نموده اند که آنرا از سایر جنبه های غیر طبیعی محیط متمایز سازد.

سبا^۱ مطرح نمود که اشکال موجود در محیط های طبیعی در قیاس با شکلهای قابل رویت در محیطهای انسان ساز، آرام تر، پرتتر، متنوع تر و مبهم تر می باشند. محیطهای طبیعی تغییرپذیری بیشتری دارند و اغلب دارای مناظر متحرکی مثل ابرها، درختان، خورشید و ماه هستند. علیرغم وجود ویژگیهای آشکار طبیعت، یافتن تعریفی رضایت بخش از مفهوم «طبیعی» دشوار است. محیطهای طبیعی اغلب با چیزی تعریف شده اند که نیستند - محیطهایی که محصول فعالیت یا مداخله انسان نیستند (مک اندرو، ۱۳۸۷: ۳۳۵).

¹ Sebba, 1991